

Tóm lược Bộ Bản Duyên (Phần 15) - Thiên độ vô cực

ISSN: 2734-9195 11:41 16/10/2026

Qua những câu chuyện về Thái tử đắc thiên, có thể thấy con đường giác ngộ không chỉ được mở ra bởi ý chí kiên định, mà còn cần một nội tâm đủ sâu lắng để nhận ra chân giá trị của đời sống.

Tuyển tập các kinh về Lục độ – Độ thứ năm: *Thiên độ vô cực*

Nối tiếp từ phần trước:

3. Thái tử đắc thiên (Bài 1)

Một hôm, Thái tử ra ngoài dạo chơi, vua ra lệnh cho nhân dân cả nước không được để một thứ dơ bẩn nào xuất hiện trên con đường thái tử sắp đi qua. Thái tử vừa ra khỏi thành thì gặp một người do vua trời Thứ Hai biến hóa ra. Người này già, đầu bạc, lưng còng, chống gậy lần bước đến đứng ngay trước xe của thái tử. Thái tử hỏi người hầu:

- Đây là người thế nào?

Người hầu thưa:

- Dạ, đây là người già!

- Sao gọi là người già?

- Bốn đại và các căn rã rời, không còn sống được bao lâu nữa.

- Sau này, ta cũng phải già sao?

- Từ xưa đến nay ai cũng phải già, không có vị Thánh nào thoát khỏi.

- Ta được xem là người tôn quý sang giàu khác với người dân thường nhưng cũng không tránh khỏi cảnh già, vậy thì giàu sang có ích gì cho bản thân?

Trở về cung, thái tử suy nghĩ mãi nên nhất tâm đắc thiền. Sau đó, vua hỏi người hầu: "Thái tử ra ngoài dạo chơi, ngắm cảnh vật trong đất nước có vui không?" Người hầu thưa: "Trên đường, gặp một người già, thái tử nghĩ đến đời vô thường nên lòng không được vui." Sợ thái tử bỏ đất nước, vua liền ban lệnh cho thêm nhiều cung nữ múa hát, tạo thêm nhiều cảnh đẹp để mê hoặc thái tử, dùng âm nhạc làm loạn tâm thái tử, muốn phá hoại ý chí cầu đạo của thái tử, để mong thái tử kế thừa ngôi vị tôn quý. Thái tử lại ra ngoài thành dạo chơi. Vua ra lệnh: "Cả nước không được để người già yếu nào đi ra đường." Đế-thích ở trời Thứ Hai lại hóa làm một người bệnh, thân thể mệt mỏi, sức sống cạn kiệt, gầy ốm xanh xao, da bọc lấy xương, toàn thân dơ bẩn, đứng dựa bên cửa. Thái tử hỏi người hầu:

- Đây là người thế nào?

- Dạ, đây là người bệnh!

- Sao gọi là bệnh?

- Là người uống ăn không điều độ, thức ngủ thất thường cho nên mắc bệnh, có người thì lành, có người thì chết.

- Ta ăn uống không điều độ, thức ngủ thất thường cũng sẽ bệnh sao?

- Hễ có thân thì có bệnh, không ai tránh khỏi nạn này!

- Nếu không tránh được thì sau này chắc chắn ta cũng phải như người này?

Trở về cung, thái tử suy nghĩ mãi việc ấy nên nhất tâm đắc thiền. Lần sau, thái tử ra ngoài thành dạo chơi. Đế-thích lại hóa làm một người chết, mọi người đang tổ chức đám tang, khiêng thầy đi, vác cờ, khóc than chật cả đường. Thái tử hỏi người hầu:

- Đây là người thế nào?

- Dạ, đây là người chết!

- Sao gọi là chết?

- Mạng sống hết, thần thức lìa khỏi xác, thân thể phân tán, vĩnh viễn xa cách người thân, đau đớn khôn cùng.

- Ta cũng như thế sao?

- Cho dù là bậc Thượng Thánh đức độ thuần tịnh cũng không thoát được nạn này.

Thái tử quay xe trở về cung, nhất tâm nhập thiền. Về sau, thái tử lại ra ngoài thành dạo chơi. Ngài đến khu ruộng của hoàng tộc, ngồi bên cội cây. Thái tử nhìn người cày ruộng cày từng luống đất lên, trong đó có nhiều côn trùng, con thì bị thương, con thì đã chết, bầy chim bay đến ăn chúng. Nhìn cảnh tượng ấy, trong lòng đau buồn, thái tử thở dài: "Ôi, chúng sinh ăn nuốt lẫn nhau đau đớn thật không thể tả!" Thái tử suy nghĩ như thế, lòng xót thương nên nhất tâm nhập thiền.

Khi mặt trời lên cao, ánh sáng chiếu vào người thái tử thì cây rủ cành che, không để bị nóng. Vua cha đi tìm thái tử, từ xa thấy uy linh của thái tử như bậc Thánh, đức vô thượng, lòng vua buồn vui lẫn lộn, bất giác sụp xuống cúi đầu đánh lễ thái tử. Thái tử cũng cúi đầu sát đất. Cha con từ biệt nhau, vua trở về cung, thái tử nhất tâm nhập thiền.

Bồ-tát thiên độ vô cực nhất tâm như vậy.



Ảnh minh họa (sưu tầm)

4. Thái tử đắc Thiền (Bài 2)

Khi thái tử vừa chào đời, nhà vua cho mời thầy đến xem tướng cho thái tử. Thầy tướng nói: "Sau này, nếu thái tử làm vua trị nước thì chắc chắn sẽ làm Phi Hành hoàng đế. Nếu bỏ đất nước làm Sa-môn thì sẽ làm thầy của trời, người."

Về sau, vua xây cho thái tử ba cung điện khác nhau hợp với ba mùa xuân, hạ, đông. Mỗi cung bố trí năm trăm cung nữ, vóc dáng thon thả, diện mạo xinh đẹp rạng ngời như hoa đào, hoa lý. Họ đều thông thạo các môn ca múa, dáng điệu quyến rũ làm cho bậc Hiền say mê, để làm thái tử vui. Trước mỗi cung điện đều trồng nhiều giống cây quả ngọt, hoa thơm ngào ngạt, có ao tắm trong sạch,

trong ao có nhiều loại hoa, nhiều loài chim quý lạ cất tiếng hót du dương. Cửa cung mỗi khi đóng mở, tiếng kêu vang xa đến bốn mươi dặm. Trung thần, lính gác siêng năng tuần tra.

Đến năm mười bảy tuổi, thái tử có sức mạnh quật ngã sáu mươi voi lớn, thông hiểu tất cả kinh sách, thầy dạy thái tử phải bái thái tử để xin thọ giáo. Sau đó, vua cưới vợ cho thái tử. Vợ thái tử tên là Câu-di, dung nhan xinh đẹp như hoa, sánh cùng thiên nữ. Đến năm mười chín tuổi, một hôm, thái tử tập trung một nghìn năm trăm cung nữ đến một cung, bảo họ biểu diễn hết các môn ca múa, khiến cho họ mệt lả lăn ra ngủ để ngài trốn đi. Trời khiến cho mọi người đều ngủ say không hay biết gì. Thái tử lặng lẽ quan sát, thấy các cung nữ giống như người gỗ, xương cốt đều rỗng, bên trong như đốt tre, tay chân duỗi thẳng thòng xuống đất, nước mắt, nước mũi chảy ra, nước miếng chảy ra làm dơ cả má, đầu tóc bù xù gối trên chiếc trống. Các cung nữ đều đeo khuyên ngọc lủng lẳng lấp lánh, ngọc trai, chuỗi ngọc, vòng ngọc côn, lụa là, gấm vóc, y phục tốt đẹp của vua, các thứ nhạc khí như đàn cầm, đàn sắt, đàn tranh, sáo, kèn, tiêu, ngỗng ngang trên nền nhà.

Quân bảo vệ đều ngủ say không hề hay biết. Thái tử dùng đôi mắt tinh anh, quán sát hết thân thể mọi người, rồi quán đến thân thể vợ mình từ đầu tóc, sọ, xương, răng, móng, ngón, da thịt, mủ, máu, tủy, não, gân mạch, tim, mật, lá lách, thận, gan, phổi, ruột già, bao tử, hốc mắt, phân, nước tiểu, nước mắt, nước miếng, bên trong như xương khô, bên ngoài như túi thịt, không có chút gì đáng quý, đều là các thứ bất tịnh hôi thối, thấy rồi nhớ lại còn khiến người ta buồn nôn, bên ngoài còn soi gương trang điểm mặt mày, áo quần sặc sỡ, xông ướp dầu thơm; bên trong thì đầy phân dơ, nước tiểu, mủ, máu... Người ngu si đam mê vẻ bề ngoài, bậc trí quán chiếu bên trong, cho nên cách xa vạn dặm còn phải nhắm mắt. Thái tử quán thân người như huyễn, khó thể giữ gìn được lâu, sống ở đời thì tạm vay mượn, chắc chắn sẽ phải trả lại cho chủ. Người nằm ngổn ngang giống như cây chết càng không có gì đáng vui. Tư duy như vậy, thái tử nhất tâm đắc thiền.

Thái tử xuất thiền, ngược nhìn sao trời, lúc này đã là nửa đêm, chư thiên đứng đầy chấp tay làm lễ, rải hoa hương, tấu âm nhạc vô số. Thấy chư thiên cúi đầu đánh lễ, thái tử liền nói kinh: "Dâm dục rất ác, khiến người ta cuồng say, phi báng Chính pháp, khen ngợi tà pháp, lấy tối làm sáng. Vì thế, chư Phật, Bích-chi Phật và A-la-hán không khen dâm dục là tốt mà phải mau tránh xa."

Suy nghĩ thật kỹ, thái tử gọi Xa-nặc mau chuẩn bị ngựa Kiên-trắc. Thái tử lại nghĩ: "Cửa thành mỗi khi đóng hay mở phát ra tiếng kêu vang xa bốn mươi dặm, phải làm cách nào đây?" Chư thiên hiểu rõ lòng thái tử, liền thưa: "Thưa

Thái tử! Chúng con sẽ giữ cửa lại khiến cho nó không phát ra tiếng kêu." Cửa thành mở, người trong cung không hay biết. Ngựa bước chân đi, tuyệt nhiên không nghe một tiếng động nhỏ. Thái tử lên ngựa, trăm ức Thiên Đế-thích cùng bốn trăm ức Tứ Thiên vương, trời, rồng, quỷ, thần đi theo dẫn đường, làm cho đường sá bằng phẳng. Chư thiên trỗi nhạc ca ngợi: "Đấng Vô Thượng Cao Tột! Hay thay con sinh ra đời được gặp ngài, được thấy ánh linh quang, tiêu trừ phiền não, trọn đời không thoái tâm. Thương cho chúng sinh trong tám nạn, khổ đau chẳng gặp được ngài. May mắn thay cho chúng con được gặp ngài!"

Ngựa vừa ra khỏi cửa, cửa liền phát ra tiếng vang. Ngựa cũng nghen ngào kêu tiếng bi thương, nước mắt chảy dài xuống má. Chư thiên ngăn che vua, cả nước không biết thái tử đã bỏ đi. Sở dĩ như vậy là chư thiên muốn thái tử sớm được đắc đạo. Thái tử từ bỏ bảy thứ báu của ngôi vị Kim Luân vương, ném trải mọi gian khổ để cứu độ chúng sinh.

Bồ-tát thiên độ vô cực nhất tâm như vậy.

5. Thái tử đắc thiên (Bài 3)

Khi chưa đắc đạo, thái tử lấy cỏ trải trên đất nơi gốc cây, chấp tay ngồi ngay thẳng, bỏ các tạp niệm, lắng tâm thanh tịnh, chuyên nhất ý chí, phát nguyện: "Bắt đầu từ hôm nay, ngay gốc cây này, dù cho thịt nát, xương khô, nếu không thành Phật thì ta không bao giờ rời chỗ này." Nguyện như vậy, thái tử liền đắc Thiên thứ nhất, rồi đến Thiên thứ hai, Thiên thứ ba, Thiên thứ tư.

Trong canh một đêm đó, thái tử đắc Thuật-xà thứ nhất, biết rõ dòng họ, cha mẹ, anh em, vợ con từ vô số kiếp. Giữa canh hai, thái tử đắc Thuật-xà thứ hai, biết rõ chúng sinh giàu nghèo, sang hèn, cao thấp, đen trắng, trong tâm có suy nghĩ hay không suy nghĩ, trong vô số kiếp. Đến canh ba, Ngài đắc Thuật-xà thứ ba, ba độc tham sân si đều diệt hết. Gần sáng, Ngài đắc quả vị Phật. Ngài tư duy: "Quả vị Phật Ta đắc, chân lý Ta đạt thật sâu xa, thật nhiệm mầu, khó hiểu khó biết, vi diệu trong vi diệu. Nay Ta đã thành Phật đạo, không việc gì mà không biết." Suy nghĩ như thế, Ngài liền đứng dậy đi đến chỗ rừng Văn-lân, ngồi bên cội cây nơi bờ sông, tư duy: "Thuở xưa, đức Phật Định Quang thọ ký cho Ta sẽ làm Phật Thích-ca-văn, hôm nay Ta đã thành Phật, thật đúng với điều Ta được nghe. Từ vô số kiếp đến nay, Ta đã tu hạnh bố thí, trì giới, nhẫn nhục, tinh tấn, thiền định và trí tuệ, tích chứa công đức, nay mới chứng quả tôn quý nhất, làm thiện thì phước đến, thật không mất công sức của Ta." Vừa tư duy như vậy, đức Phật liền nhập thiên độ vô cực.

Từ bờ sông, ánh sáng của đức Phật chiếu suốt đến chỗ rừng ở. Rừng thấy ánh sáng, vẫy đều dựng ngược. Rừng Văn-lân từng thấy ba vị Phật là Phật Câu-lâu-

tân, Phật Câu-na-hàm Mâu-ni và Phật Ca-diếp đều ngồi tại chỗ này thành Phật, ánh sáng đều chiếu đến chỗ rỗng ở. Nay thấy ánh sáng này, rỗng liền nghĩ: "Ánh sáng này giống như ánh sáng của ba vị Phật trước. Thế gian lại được gặp Phật nữa sao?" Rỗng rất vui mừng, ra khỏi sông quan sát xung quanh, thấy đức Phật ngồi bên cội cây, thân có ba mươi hai tướng màu vàng ròng, ánh sáng rực rỡ hơn cả mặt trời, mặt trăng, tướng quý đoan chính như cây đầy hoa. Rỗng đến trước đức Phật, đầu mặt lạy xuống đất rồi nhiễu quanh đức Phật bảy vòng, thân đứng cách Phật bốn mươi dặm, dùng bảy đầu che phía trên đức Phật. Sau đó nó vui mừng tuôn mưa nổi gió suốt bảy ngày bảy đêm. Đức Phật ngồi ngay thẳng không lay động, không hít thở. Sau khi thành Phật, suốt bảy ngày Ngài không ăn, tâm hoan hỷ không còn tưởng về thân. Rỗng rất vui mừng, cũng bảy ngày không ăn mà không có ý niệm đói khát. Qua bảy ngày, mưa gió tạnh, đức Phật xuất định. Rỗng hóa làm một Phạm chí trẻ tuổi mặc quần áo mới, đến quỳ gối chấp tay, cúi đầu lạy hỏi:

- Bạch đức Thế Tôn! Ngài đã đạt đến cảnh giới không còn cảm thấy lạnh nóng, đói khát, phước báu hội tụ, mọi thứ độc không làm hại được, làm Phật ở thế gian được chúng sinh trong ba cõi đặc biệt tôn quý, không phải thích sao?

Đức Phật bảo rỗng:

- Trong Khế kinh, chư Phật quá khứ dạy: "Chúng sinh lìa ba đường ác được làm người là thích; sống an nhàn trên đời, giữ chí cầu đạo là thích; những việc nghe nói từ xưa, nay đều gặp được là thích; sống ở đời có lòng dạ từ ái, không sát hại chúng sinh là thích; thiên ma và những độc hại đều không còn là thích; sống đạm bạc vô dục, không ham giàu sang là thích; ở thế gian, đắc đạo làm thầy trời, người, tâm trụ định Không, Bất nguyện, Vô tướng, tuy thân do các dục tạo thành nhưng tâm luôn ở trong chân như tịch tịnh, vĩnh viễn đoạn trừ các khổ là niềm vui thích vô thượng!"

Rỗng cúi đầu thưa:

- Từ đây về sau, con sẽ tự quy y Phật, tự quy y Pháp!

Đức Phật bảo rỗng:

- Tương lai sẽ có chúng Thánh, làm bậc Ứng Nghi, muốn trừ khổ đói khát, người cũng nên tự quy y các vị ấy.

- Thưa vâng! Con sẽ xin tự quy y chúng.

Trong loài súc sinh tự quy y Phật, được đức Phật giáo hóa trước tiên chính là rỗng này. Bồ-tát thiên độ vô cực nhất tâm như vậy.

Lời kết

Giá trị của thiền không nằm ở những biểu hiện bên ngoài, mà ở khả năng đưa con người trở về với sự tỉnh thức, tự chủ và sáng suốt nơi chính mình. Qua những câu chuyện về Thái tử đắc thiền, có thể thấy con đường giác ngộ không chỉ được mở ra bởi ý chí kiên định, mà còn cần một nội tâm đủ sâu lắng để nhận ra chân giá trị của đời sống. Thiền định là nơi tâm được thuần phục, trí tuệ được khai mở và những phẩm chất cao quý được nuôi dưỡng đến viên mãn. Người học Phật ngày nay, dù chưa thể đạt đến cảnh giới của bậc Giác Ngộ, vẫn có thể bắt đầu từ việc giữ tâm thanh tịnh, sống tỉnh thức và bền lòng tu tập trong từng ngày. Khi tâm không còn bị cuốn theo những dao động bên ngoài, con đường hướng đến an lạc và giải thoát mới thực sự được khai mở.

Tổng hợp: **Phạm Tuấn Minh**

Tài liệu tham khảo:

Soạn tập: Tôn giả Pháp Cú, Hán dịch: Đời Ngô, Sa môn Khương Tăng Hội, Việt dịch: Quảng An, Giác Chính, Nguyên Trang, Tắc Phú, Diệu Quý, Hiệu đính: Định Huệ, Biên tập: Trung tâm Dịch thuật Hán Nôm Huệ Quang - (Bộ Bản Duyên, Tam tạng Phật giáo Bộ phái, Viện Nghiên cứu Phật Học Việt Nam, Nhà xuất bản Tổng hợp TP.Hồ Chí Minh)